

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์” ได้นำเสนอเป็น ๔ ตอน ดังนี้

๔.๑ ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ฉบับที่ ๑

๔.๓ ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ฉบับที่ ๒

๔.๔ ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี

๔.๑ ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๑ จำนวนและค่าร้อยละสถานภาพของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศ			
บรรพชิต	๑๖	๖๑.๕๔	
คฤหัสถ์	๑๐	๓๘.๔๖	
วุฒิการศึกษา			
วุฒิทางโลก			
ปริญญาตรี	๖	๒๓.๐๘	
ปริญญาโท	๕	๓๔.๖๑	
ปริญญาเอก	๖	๒๓.๐๘	
กำลังศึกษาปริญญาตรี	๕	๑๙.๒๓	
รวม	๒๖	๑๐๐.๐	

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
วุฒิทางธรรม			
ปธ.๓	๓	๑๑.๕๔	
ปธ.๔	๔	๑๕.๓๘	
ปธ.๕	๑๕	๕๓.๐๘	
รวม	๒๒	๑๐๐.๐	

จากตารางที่ ๑ พบว่าผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามเป็นบรรพชิตร้อยละ ๖๑.๕๔ และเป็นคฤหัสถ์ ร้อยละ ๓๘.๔๖ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๒๓.๐๘ ปริญญาโท ร้อยละ ๓๔.๖๑ ปริญญาเอก ร้อยละ ๒๓.๐๘ และกำลังศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ ๑๕.๒๓ ได้ ปธ.๓ ร้อยละ ๑๑.๕๔ ปธ.๔ ร้อยละ ๑๕.๓๘ และ ปธ.๕ ร้อยละ ๕๓.๐๘

๔.๒ ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ฉบับที่ ๑ ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี และกลุ่มสาระวิชาที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ซึ่งได้เสนอในรูปของตารางประกอบกับคำบรรยายได้ตาราง พร้อมกับความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญไว้ด้วย (จากตารางที่ ๒ - ตารางที่ ๓)

ตารางที่ ๒ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และ ค่าพิสัยควอไทล์ (IR) ของรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๑

รูปแบบที่ ๑	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความคิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	ความสอดคล้องของความคิดเห็น
	๓.๖๕	มาก	๑.๘๒	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ ๒ พบว่าผู้ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๑ ในระดับมาก (Mdn = ๓.๖๕) โดยผู้ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบนี้ไม่สอดคล้องกัน (IR = ๑.๘๒)

รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๑ พร้อมคำอธิบายประกอบ มีดังต่อไปนี้

รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี

รูปแบบที่ ๑

การศึกษาของคณะสงฆ์	การศึกษาของรัฐ
พ.ป.ร. ๑ เรียน น.ร. ตี และ ม.๑	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๒ เรียน น.ร. โท และ ม.๒	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๓ เรียน น.ร. เอก และ ม.๓	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๓
พ.ป.ร. ๔ เรียน ประโยค ๑ และ ม.๔	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๔
พ.ป.ร. ๕ เรียน ประโยค ๒ และ ม.๕	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๕
พ.ป.ร. ๖ เรียน ป.ร.๓ และ ม.๖	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๖
พ.ป.ร. ๗ เรียน ป.ร. ๔ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๘ เรียน ป.ร. ๕ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๙ เรียน ป.ร. ๖ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๓
พ.ป.ร. ๑๐ เรียน ป.ร. ๗ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๔
พ.ป.ร. ๑๑ เรียน ป.ร. ๘ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาโท ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๑๒ เรียน ป.ร. ๘ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาโท ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๑๓ เรียน ป.ร. ๙ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาเอก ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๑๔ เรียน ป.ร. ๙ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาเอก ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๑๕ เรียน ป.ร. ๙ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาเอก ปีที่ ๓

คำอธิบายประกอบ รูปแบบที่ ๑

๑. คำว่า “พ.ป.ร.” เป็นคำย่อของคำว่า “พระปริยัติธรรม” ซึ่งอาจจะใช้คำอื่นแทนได้ “ป.พ.ร. ๑” หมายถึง “พระปริยัติธรรมปีที่ ๑” และมีความหมายเหมือนกันในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย

๒. ในรูปแบบที่ ๑ นี้ กำหนดให้

ก) น.ร. ตี – โท – เอก , ประโยค ๑ – ๒ และ ป.ร.๓ (พ.ร.ป.๑ – ๖) เป็นการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานควบคู่ไปด้วย เช่น พ.ป.ร.๑ เรียนหลักสูตร น.ร.ตี ด้วย และเรียนหลักสูตร ม.๑ ด้วย จบ ๖ ปี เทียบเท่ามัธยมศึกษาปีที่ ๖

ข) ป.ร. ๔ , ป.ร. ๕ , ป.ร. ๖ และ ป.ร. ๗ (พ.ร.บ. ๗ – ๑๐) เป็นการศึกษา ระดับปริญญาตรี โดยแต่ละปีจะต้องเรียนวิชาพื้นฐานการศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนดควบคู่ไปด้วยเรียน จบ ๔ ปี เทียบเท่าปริญญาตรีทางพระพุทธศาสนา

ค) ป.ร. ๘ เป็นการศึกษาในระดับปริญญาโท เรียน ๒ ปี (พ.ป.ร. ๑๑ – ๑๒) แต่จะปี
นอกจากจะเรียนหลักสูตร ป.ร. ๘ แล้ว จะต้องเรียนวิชาอื่นตามที่หลักสูตรกำหนดควบคู่ด้วย เรียน
จบ ๒ ปี เทียบเท่าปริญญาโททางพระพุทธศาสนา

ง) ป.ร. ๙ เป็นการศึกษาในระดับปริญญาเอก ใช้เวลาเรียน ๓ ปี (พ.ป.ร. ๑๓ – ๑๕)
โดยแต่ละปีนอกจากจะเรียนหลักสูตร ป.ร. ๙ แล้ว จะต้องเรียนวิชาอื่นตามที่หลักสูตรกำหนดด้วย
เรียนจบ ๓ ปี เทียบเท่าปริญญาเอกทางพระพุทธศาสนา

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๑

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนก
บาลี รูปแบบที่ ๑ มีดังต่อไปนี้

- เป็นรูปแบบที่ทันสมัยกับคนรุ่นใหม่ มีการแบ่งระดับชัดเจนผู้เรียนไม่สับสน แต่
หลักสูตรเปรียญทุกชั้นต้องปรับใหม่ ทั้งการเรียนการสอนและการสอบ

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ควรจัดให้มีสถานที่เรียนประจำท้องที่ (รวมกัน) เช่น
ระดับอำเภอ เขตละ ๑ – ๒ แห่งเป็นต้น

- เห็นว่าเป็นรูปแบบที่น่าจะลงตัวมากที่สุด เพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่ต้องเรียนหนักมาก
ในช่วงต้น แต่จะเป็นการปรับสภาพพื้นฐาน และความเข้าใจในพระพุทธศาสนาให้เพิ่มมากขึ้นแบบ
พอดี ๆ

ในระดับที่เทียบเท่าปริญญาโทและเอก ควรบังคับให้ผู้เรียนต้องเขียนวิทยานิพนธ์ ช่วง
ละ ๑ เล่ม ถ้าเขียนเป็นภาษาบาลีได้ยิ่งดี โดยเฉพาะเปรียญเอก

- จัดการศึกษารูปแบบบพทที่ ๑ นี้ บาลีประโยค ๑ – ๒ เป็นชั้นเดียวกัน จะแบ่งไม่ได้
จะแบ่งได้ก็ชั้นไวยากรณ์ คือ ช่วงเรียนไวยากรณ์เป็น ม.๔ ปัญหา คือ สายบาลีท่านไม่ค่อยยอมรับ
ความคิดเห็นของใคร ท่านจะเรียนจะสอนตามที่ทำสืบ ๆ กันมา

- ป.ร.๙ มีเพียง ๓ รายวิชา การแบ่ง พ.ป.ร. ๑๓ – ๑๕ ใช้เวลาถึง ๓ ปี ทำให้ ป.ร.๙ ที่
ควรจะสอบได้ภายในเวลาปีเดียว ต้องล่าช้าไปถึง ๓ ปี

- ปริญญาโท – เอก ระยะเวลาศึกษาค่อนข้างน้อย เกรงจะไม่ได้คุณภาพทางการศึกษา
ควรเพิ่มอย่างละ ๔ ปี จะดีกว่า

- เห็นด้วยเพราะจะทำให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้หลากหลาย

- สงสัยว่าจะทำได้จริงหรือเปล่า โดยเฉพาะการเรียนบาลีควบกัน ป.ตรี – โท – เอก หรือ
ต้องเรียนบาลีที่ว่าหนักเอาการ และต้องเรียน ป.ตรี เป็นร้อย ๆ หน่วยกิต หรือ ป.โท – เอก ที่ต้อง
ทำงานวิจัยและสืบค้นข้อมูลกองพะเนิน

- เป็นเรื่องที่ดี แต่ข้อเสีย คือ นักเรียนบาลีจะลดน้อยลง เพราะมีหลักสูตรเข้าไปจะทำให้ยากขึ้น และหลักสูตรเป็นระดับอุดมศึกษา จะทำให้สามเณรเด็กไม่สามารถเรียนได้
- เห็นด้วย เพื่อพัฒนาการเรียน และเพื่อผลิตผลทางการศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นการค้นคว้าวิจัยในระดับปริญญาตรี – โท – เอก
- เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับรูปแบบของเรา แต่เนื่องจากนักธรรมและบาลี ควรมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับผู้เรียน ซึ่งมีวัยและวุฒิภาวะแตกต่างกัน
- ที่ว่าเหมาะสมกับรูปแบบของเราก็คือให้ความรู้ทางโลกมาช่วยขยายแนวคิดทางธรรม
- เป็นการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรนักธรรมและบาลีให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้เยาวชนผู้ศึกษาหันมาสนใจใคร่ศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้น ทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญ โดยยังยึดพระปริยัติธรรมเป็นแกนนำอยู่เสมอ

ตารางที่ ๓ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยควอไทล์ (IR) ของรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๒

รูปแบบที่ ๑	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความคิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์	ความสอดคล้อง ของความคิดเห็น
	๓.๕๐	มาก	๒.๑๑	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ ๓ พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๒ ในระดับมาก (Mdn = ๓.๕๐) โดยความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๒ ไม่สอดคล้องกัน (IR = ๒.๑๑)

รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๒ พร้อมกับคำอธิบายประกอบ มีดังต่อไปนี้

รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี

รูปแบบที่ ๒

การศึกษาของคณะสงฆ์

- พ.ป.ร. ๑ เรียน น.ร. ตรี และ ม.๑
 พ.ป.ร. ๒ เรียน น.ร. ตรี และ ม.๒
 พ.ป.ร. ๓ เรียน น.ร. โท และ ม.๓

การศึกษาของรัฐ

- = มัธยมศึกษาปีที่ ๑
 = มัธยมศึกษาปีที่ ๒
 = มัธยมศึกษาปีที่ ๓

พ.ป.ร. ๔	เรียน น.ร. โท และ ม.๔	= มัธยมศึกษาปีที่ ๔
พ.ป.ร. ๕	เรียน น.ร. เอก และ ม.๕	= มัธยมศึกษาปีที่ ๕
พ.ป.ร. ๖	เรียน ป.ร.เอก และ ม.๖	= มัธยมศึกษาปีที่ ๖
พ.ป.ร. ๗	เรียน ประโยค ๑ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๘	เรียน ประโยค ๒ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๙	เรียน ป.ร. ๓ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๓
พ.ป.ร. ๑๐	เรียน ป.ร. ๔ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๔
พ.ป.ร. ๑๑	เรียน ป.ร. ๕ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาโท ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๑๒	เรียน ป.ร. ๖ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาโท ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๑๓	เรียน ป.ร. ๗ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาเอก ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๑๔	เรียน ป.ร. ๘ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาเอก ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๑๕	เรียน ป.ร. ๙ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาเอก ปีที่ ๓

คำอธิบายประกอบ รูปแบบที่ ๒

ในรูปแบบที่ ๒ นี้ได้กำหนดให้

ก) น.ร.ตรี , น.ร.โท และน.ร.เอก เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา แต่ละชั้นเรียน ๒ ปี และต้องเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานควบคู่ไปด้วย เช่น พ.ป.ร. ๑ เรียนหลักสูตร น.ร.ตรี และเรียน ม.๑ ด้วย ใน พ.ป.ร.๒ ถึง พ.ป.ร.๖ ก็เรียนทำนองเดียวกัน เรียนจบ ๖ ปี (พ.ป.ร.๖) เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ข) ประโยค ๑ , ประโยค ๒ ป.ร.๓ และ ป.ร.๔ เป็นการศึกษาในระดับปริญญาตรี และจะต้องเรียนวิชาพื้นฐานการศึกษาสำหรับปริญญาตรีด้วย เรียนจบ ๔ ปี เทียบเท่าปริญญาตรีทางพระพุทธศาสนา (ตั้งแต่ พ.ป.ร.๗ – พ.ป.ร.๑๐)

ค) ป.ร.๕ และป.ร.๖ (พ.ป.ร.๑๑ - ๑๒) เป็นการศึกษาในระดับปริญญาโท โดย ป.ร.๕ เป็นปริญญาโทปีที่ ๑ และ ป.ร.๖ เป็นปริญญาโท ปีที่ ๒ ในแต่ละปีจะต้องเรียนวิชาอื่นตามที่หลักสูตรกำหนดด้วย เรียนจบ ๒ ปี เทียบเท่าปริญญาโททางพระพุทธศาสนา

ง) ป.ร.๗ ป.ร.๘ และ ป.ร.๙ เป็นการศึกษาในระดับปริญญาเอก (พ.ป.ร.๑๓ - ๑๕) โดย ป.ร.๗ เรียนปริญญาเอกปีที่ ๑ ป.ร.๘ เรียนปริญญาเอก ปีที่ ๒ และ ป.ร.๙ เรียนปริญญาเอก ปีที่ ๓ ในแต่ละปีจะต้องเรียนวิชาอื่นตามที่หลักสูตรกำหนดด้วย เรียนจบ ๓ ปี เทียบเท่า ปริญญาเอกทางพระพุทธศาสนา

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๒

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๒ มีดังต่อไปนี้

- วิชาที่เรียนค่อนข้างจะหนักไป อาจทำให้ผู้เรียนมีความสนใจน้อย ที่สำคัญอาจมีความสับสนในการกำหนดทิศทางการจัดการการเรียนการสอน

- รูปแบบนี้การให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาในช่วงต้น ๆ ค่อนข้างช้า เพราะไปเสียเวลากับวิชาในชั้น น.ช.ตรี – เอก นานเกินไป และไปเริ่มต้นเรียนบาลีช้าจึงเห็นด้วยน้อย

- พ.ป.ช. ๗ ควรจะเปลี่ยนเป็นเรียนหลักไวยากรณ์และวิชาพื้นฐานการศึกษาแล้ว พ.ป.ช. ๘ เรียนประโยค ๑-๒ แต่จากการทบทวนถึงเนื้อหาการเรียนไวยากรณ์น่าจะเพียงแค่ชั้นมัธยมศึกษา

- ช่วง พ.ป.ช. ๑ – พ.ป.ช. ๖ ให้เวลายาวไปหน่อยแต่ช่วง พ.ป.ช. ๗ - พ.ป.ช. ๑๕ เป็นการเรียนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันที่จบเร็วจะได้มีพลังในการทำประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและสังคม

- ในปีที่ ๔ – ๖ ควรเพิ่มการเรียนบาลี ป.ช. ๑ – ป.ช. ๓ แล้วเพิ่มการเรียน ป.ช. ๔ – ป.ช. ๖ เป็นชั้นละ ๒ ปี และ ป.ช. ๗ – ป.ช. ๙ ก็ควรเพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้น

- หลักสูตรแบบนี้ เหมาะแก่การพัฒนาให้ผู้เรียนได้เรียนตามอัธยาศัยไม่เร่งรัดจนเกินไป จะทำให้ผู้เรียนมีเวลาพัฒนาตนได้ ตามวุฒิภาวะที่ควรจะเป็น ผลคาดว่าจะบรรลุเป้าหมายได้ตามประสงค์เป็นสิ่งที่ควรสนับสนุน

- ไม่เห็นด้วยในกรณีเรียนชั้นละ ๒ ปี น่าจะเรียนชั้นละ ๑ ปี เหมือนเดิม แต่ถ้าต้องการวุฒิสามัญเพิ่มเติมควรเรียนเพิ่ม

- ทำให้การเรียนเยิ่นเย้อ จะทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย

- ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งถ้าเรียนปริญาไปด้วย ป.ช. ๙ ขนาดเรียนทั้งนี้ยังไม่สามารถสอบผ่านได้เลย

ตารางที่ ๔ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยควอไทล์ (IR) ของรูปแบบการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๓

รูปแบบที่ ๓	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความคิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	ความสอดคล้องของความคิดเห็น
	๒.๓๘	น้อย	๑.๖๓	ไม่สอดคล้องกัน

จากตารางที่ ๔ พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๓ ในระดับน้อย (Mdn = ๒.๓๘) โดยความคิดเห็นของ

ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๒ ไม่มีความสอดคล้องกัน ($IR = ๑.๖๓$) รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๓ พร้อมกับคำอธิบายประกอบ มีดังต่อไปนี้

รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๓

การศึกษาของคณะสงฆ์	การศึกษาของรัฐ
พ.ป.ร. ๑ เรียน ประโยคไวยากรณ์ น.ร. ตี และ ม.๑	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๒ เรียน ประโยค ๑ - ๒ น.ร. ตี และ ม.๒	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๓ เรียน ประโยค ๓ น.ร. โท และ ม.๓	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๓
พ.ป.ร. ๔ เรียน ประโยค ๔ น.ร. โท และ ม.๔	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๔
พ.ป.ร. ๕ เรียน ประโยค ๕ น.ร. เอก และ ม.๕	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๕
พ.ป.ร. ๖ เรียน ประโยค ๖ น.ร. เอก และ ม.๖	= มัธยมศึกษา ปีที่ ๖
พ.ป.ร. ๗ เรียน ป.ร. ๑ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๘ เรียน ป.ร. ๒ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๙ เรียน ป.ร. ๓ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๓
พ.ป.ร. ๑๐ เรียน ป.ร. ๔ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา	= ปริญญาตรี ปีที่ ๔
พ.ป.ร. ๑๑ เรียน ป.ร. ๕ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาโท ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๑๒ เรียน ป.ร. ๖ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาโท ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๑๓ เรียน ป.ร. ๗ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาเอก ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๑๔ เรียน ป.ร. ๘ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาเอก ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๑๕ เรียน ป.ร. ๙ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม	= ปริญญาเอก ปีที่ ๓

คำอธิบายประกอบ รูปแบบที่ ๓

๑) ในรูปแบบที่ ๓ นี้ได้ขยายการศึกษาภาษาบาลีจากประโยคไวยากรณ์ ถึงประโยค ๖ โดยเรียนพร้อมกันไปกับ น.ร. ตี - โท - เอก และ มัธยมศึกษา คือ ม.๑ ม.๒ ม.๓ ม.๔ ม.๕ ม.๖ ดังปรากฏใน พ.ป.ร. ๑ - ๖ เรียนจบ ๖ ปี เทียบเท่ามัธยมศึกษาปีที่ ๖ (ม.๖)

๒) ในระดับปริญญาตรี (พ.ป.ร. ๗ - พ.ป.ร. ๑๐) ได้เพิ่ม ป.ร. ๑ (เปรียญธรรม ๑ หรือ อาจจะเรียกว่าเปรียญธรรม ๑ ประโยค) และ ป.ร. ๒ เป็นการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปีที่ ๑ - ๒

ส่วน ป.ร.๓ และ ป.ร.๔ เป็นการศึกษาในระดับปริญญาตรีปีที่ ๓ และ ปีที่ ๔ เช่นเดียวกันกับ รูปแบบที่ ๒

๓) ในระดับปริญญาโท (พ.ป.ร.๑๑ – พ.ป.ร.๑๒) และปริญญาเอก (พ.ป.ร.๑๓ – พ.ป.ร.๑๕) เหมือนกับรูปแบบที่ ๒ ทุกประการ

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๓

- หลักสูตรหนักกว่ารูปแบบที่ ๒ ก็ยังลำบากในการหาผู้เรียน และความสลับซับซ้อนก็มามากขึ้น

- รูปแบบนี้ในช่วงชั้นระหว่าง พ.ป.ร. ๑-๖ ทำให้ผู้เรียนเรียนหนักเกินไป อาจจะทำให้ไม่ได้ผลเต็มที่ เพราะเนื้อหาหนัก ความลึกซึ่งมันอาจจะน้อยเกินไป จึงมีความเห็นด้วยน้อย

- ผู้ที่จบ พ.ป.ร. ๖ หรือประโยค ๖ ส่วนมากมีอายุมาก การเทียบเท่าระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ดูเหมือนจะต่ำเกินไป

- จัดรูปแบบได้ดี แต่ปฏิบัติยาก คือการจัดเนื้อหาวิชาที่จัดประโยค ๑-๖ ถ้าพระเถระที่จัดการศึกษาสายบาลีดู ท่านไม่ทราบจะแยกราชวิชาของประโยค ๑-๒ เป็นประโยค ๑-๖ อย่างไร การเรียนบาลี ถ้ามีเรื่องอื่นมาแทรกมากการเรียนบาลี จะขาดประสิทธิภาพ

- เวลาสอบ ป.ร., น.ร. และหลักสูตรอื่น ๆ แยกสอบหรือสอบรวมแบบมหาวิทยาลัยทั่วไป จะมีปัญหาการเรียนการสอนหรือไม่ แบบนี้เห็นด้วย แต่จะมีปัญหาด้านปฏิบัติ

- เป็นการเรียนแบบซ้ำซ้อน ความรู้อาจจะแน่นจริงแต่เป็นการย่ำอยู่กับที่

- ป.ร. ๕-๖ และเวลาเรียนวิชาอื่น ๆ เหมาะที่จะเป็นปริญญาตรี เพราะ ๒ ชั้น ป.ร.นี้ไม่ได้เรียนหนัก

- ตั้งแต่ พ.ป.ร. ๑ – พ.ป.ร. ๖ เรียนควบหลายอย่างเป็นการหนักไปหน่อย แต่ พ.ป.ร.๗-พ.ป.ร. ๑๕ เป็นการเรียนที่กระชับดี

- รูปแบบในการเรียนชั้นต้น ๖ ปี เป็นเรียนที่ควบหลายอย่าง หนักเกินไปสำหรับผู้เรียน จะทำให้ไม่แตกฉานในการศึกษา

- จะทำให้สับสนในการศึกษาเป็นอย่างมาก ระดับความรู้ในแต่ละชั้นไม่สมดุลกันเท่าไร

- แบบนี้ยากเกินไป

ตารางที่ ๕ คำมัชฌาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) ของรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๔

รูปแบบที่ ๔	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความ คิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น
	๒.๓๘	น้อย	๑.๖๓	ไม่สอดคล้องกัน

จากตารางที่ ๕ พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๔ ในระดับน้อย โดยที่ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๔ นี้ ไม่มีความสอดคล้องกัน ($IR = ๑.๖๓$)

รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๔ พร้อมคำอธิบายประกอบ มีดังต่อไปนี้

รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๔

การศึกษาของคณะสงฆ์		การศึกษาของรัฐ	
พ.ป.ร. ๑	เรียน ประโยค ไวยากรณ์		
พ.ป.ร. ๒	เรียน ประโยค ๑ - ๒		
พ.ป.ร. ๓	เรียน ประโยค ๓ เทียบเท่า ม. ๖ โดยเรียนวิชาสามัญเพิ่มเติมบางวิชา		
พ.ป.ร. ๔	เรียน ป.ร. ๔		
พ.ป.ร. ๕	เรียน ป.ร. ๕		
พ.ป.ร. ๖	เรียน ป.ร. ๖		
พ.ป.ร. ๗	เรียน ป.ร. ๗ ปีที่ ๑ และเรียนวิชาพื้นฐานการศึกษา	=	ปริญญาตรี ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๘	เรียน ป.ร. ๗ ปีที่ ๒ และเรียนวิชาพื้นฐานการศึกษา	=	ปริญญาตรี ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๙	เรียน ป.ร. ๗ ปีที่ ๓ และเรียนวิชาพื้นฐานการศึกษา	=	ปริญญาตรี ปีที่ ๓
พ.ป.ร. ๑๐	เรียน ป.ร. ๗ ปีที่ ๔ และเรียนวิชาพื้นฐานการศึกษา	=	ปริญญาตรี ปีที่ ๔
พ.ป.ร. ๑๑	เรียน ป.ร. ๘ ปีที่ ๑ และเรียนวิชาอื่นเพิ่มเติม	=	ปริญญาโท ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๑๒	เรียน ป.ร. ๘ ปีที่ ๒ และเรียนวิชาอื่นเพิ่มเติม	=	ปริญญาโท ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๑๓	เรียน ป.ร. ๙ ปีที่ ๑ และเรียนวิชาอื่นเพิ่มเติม	=	ปริญญาเอก ปีที่ ๑
พ.ป.ร. ๑๔	เรียน ป.ร. ๙ ปีที่ ๒ และเรียนวิชาอื่นเพิ่มเติม	=	ปริญญาเอก ปีที่ ๒
พ.ป.ร. ๑๕	เรียน ป.ร. ๙ ปีที่ ๓ และเรียนวิชาอื่นเพิ่มเติม	=	ปริญญาเอก ปีที่ ๓

คำอธิบายประกอบ รูปแบบที่ ๔

ก) รูปแบบที่ ๔ นี้ รักษาโครงสร้างการศึกษาพระปริยัติธรรมไว้อย่างเดิม ตั้งแต่ชั้นประโยค ไวยากรณ์ ถึง ป.ธ. ๖ ไม่ยกฐานะเทียบเท่าการศึกษาของรัฐของรัฐ ยกเว้น ป.ธ. ๓ เทียบเท่า ม.๖ โดยเรียนวิชาสามัญเพิ่มเติมบางรายวิชาตามกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๘ ผู้ประสงค์จะศึกษาในระดับปริญญาตรี-โท-เอก จะต้องเรียนให้จบ ป.ธ. ๖ แล้วเรียนต่อ ป.ธ. ๗ ป.ธ.๘ และ ป.ธ. ๙

ข) ระดับ ป.ธ. ๗ ป.ธ.๘ และ ป.ธ.๙ ยกฐานะเป็นระดับอุดมศึกษา โดยป.ธ. ๗ จัดเทียบให้เท่ากับปริญญาตรี เรียน ๔ ปี ป.ธ. ๘ จัดเทียบให้เท่ากับปริญญาโท เรียน ๒ ปี และ ป.ธ. ๙ จัดเทียบให้เท่ากับปริญญาเอก เรียน ๓ ปี แต่ละระดับเรียนจบแล้วได้ปริญญาตรี-โท-เอก ทางพระพุทธศาสนาตามลำดับ

ค) การศึกษาในระบบนักรธรรม ตรี – โท และเอก แยกเรียนเป็นอิสระต่างหากจากระบบบาลี

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๔

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๔ มีดังต่อไปนี้

- คิดว่าไม่เหมาะสม เพราะมีความใกล้เคียงกับระบบปัจจุบัน หลักสูตรเปรียญตรี – โท ยังคงยาก และระบบการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับระดับปริญญาเอกกว่านักเรียนจะได้เรียนระดับปริญญาเอกก็อาจท้อเสียก่อนได้

- เห็นด้วยน้อย เพราะช่วงชั้น พ.ป.ธ. ๑ – ๖ เน้นการเรียนภาษาบาลีอย่างเดียว ไม่ได้เรียนนักรธรรม และไม่ได้เรียนวิชาสามัญ ซึ่งแม้จะเทียบ ม. ๖ ได้ แต่ความรู้ที่ได้ จะไม่เท่ากับ ม.๖ ทั่วไป จึงควรให้เรียนวิชาสามัญด้วยจะเหมาะสมกว่า

- หลักสูตร ป.ธ.๗-๘-๙ มีชั้นละ ๓ รายวิชาเท่านั้น การขยายเวลามากไป จะทำให้ลดค่า เช่น ป.ธ.๗ ขยายให้เรียนถึง ๔ ปี จะทำให้เสียเวลามาก

- รูปแบบที่ ๔ นี้ เป็นไปได้และกำลังเป็นไปอยู่ เช่น ผู้จบเปรียญธรรม ๓ ประโยค สมัครเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้

- รูปแบบที่ ๔ ดีกว่ารูปแบบอื่น ๆ

- ปริญญาโท-เอก ใช้เวลาเรียนน้อยไป ช่วงการเรียน ป.ธ. ๔-๖ น่าจะเรียนวิชาพื้นฐานอย่างอื่นไปด้วย

- แบบที่ ๔ นี้ไม่มีแรงจูงใจอยากให้เรียน เพราะ ป.ธ. ๔-๖ ไม่ทราบว่าเทียบอะไรให้ ไม่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน

- ตั้งแต่ พ.ป.ร. ๑ - พ.ป.ร. ๖ ดีแล้วแต่เห็นว่าตั้งแต่ พ.ป.ร. ๗ ขึ้นมาจนถึง พ.ป.ร.๘ ใช้เวลาศึกษาเล่าเรียนมากเกินไป
- ในการเรียนชั้นต้น ๖ ปีแรก ควรให้เรียนอักษรธรรม และภาษาต่างประเทศเพิ่มเติม และในช่วงปีที่ ๗ – ๑๐ เรียน ป.ร. ๗ นานไป ควรจะขยับ ป.ร. ๘ มาเรียนให้นานขึ้นอีก ๑ ปี
- แบบที่ ๔ นี้ จะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไม่สมบูรณ์ ความรู้ของพระภิกษุสามเณรจะไม่เท่ากันทั่วไป จะเป็นจุดบอดทางการศึกษา จึงไม่ควรสนับสนุน
- ไม่แตกต่างอะไรมากนักจากหลักสูตรเดิมที่มีอยู่

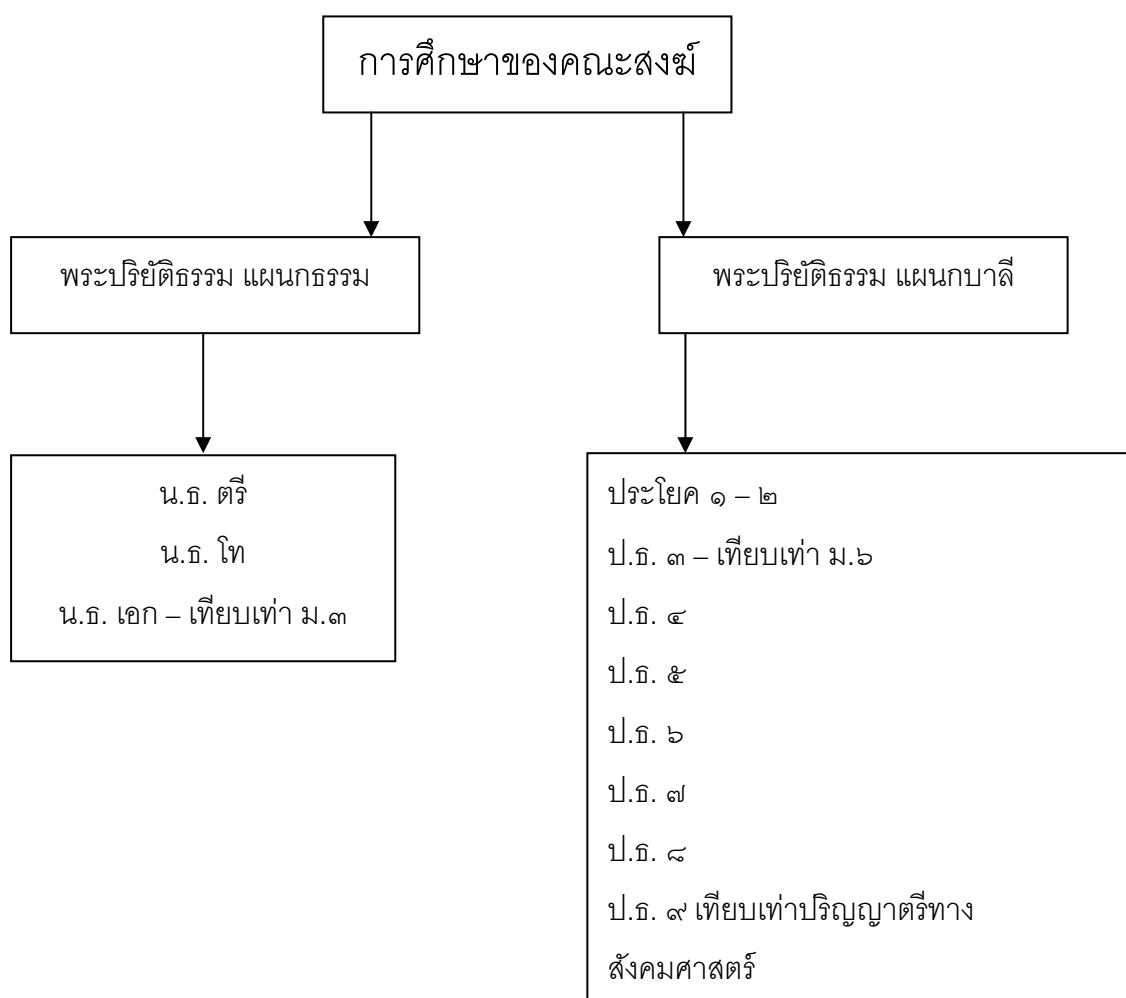
ตารางที่ ๖ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) ของรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๕

รูปแบบที่ ๕	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความคิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	ความสอดคล้องของความคิดเห็น
	๒.๕๐	ปานกลาง	๑.๗๔	ไม่สอดคล้องกัน

จากตารางที่ ๖ พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๕ ในระดับปานกลาง (Mdn = ๒.๕๐) โดยที่ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการศึกษารูปแบบที่ ๕ นี้ ไม่มีความสอดคล้องกัน (IR = ๑.๗๔)

รายละเอียดกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๕ พร้อมกับคำอธิบายประกอบมีดังต่อไปนี้

รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี
รูปแบบที่ ๕

คำอธิบายประกอบ รูปแบบที่ ๕

๑) รูปแบบที่ ๕ นี้เป็นโครงสร้างพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลีที่ใช้ในปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี แยกเรียนเป็นอิสระต่างหากจากกัน

๒) ตามกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๔๘ ผู้ที่จบ น.ธ.เอก เทียบเท่า ม.๓ และผู้จบ ป.ธ.๓ เทียบเท่า ม.๖ โดยต้องเรียนวิชาสามัญเพิ่มเติม ตามคำแนะนำของมหาเถรสมาคม สำหรับผู้ที่จบ ป.ธ.๕ ยังคงเทียบเท่าปริญญาตรีทางสังคมศาสตร์ เท่านั้น

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบที่ ๕

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับ รูปแบบที่ ๕ มีดังต่อไปนี้

- ที่เห็นด้วยมากไม่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาร่วมกับวิชาทางโลก แต่เห็นด้วยมาก หากจะจัดการเรียนการสอนนักรธรรม – บาลี รูปแบบดั้งเดิมไว้เป็นพิเศษ สำหรับผู้ที่สนใจเรียนเป็นพิเศษเท่านั้น และควรให้มีสำนักเรียนน้อยลง เช่น ใน กทม. อาจจะจัดสถานที่เรียนเพียง ๓ – ๔ แห่ง (ผัง กทม. ๒ แห่ง ผังธนบุรี ๒ แห่ง)

หลักสูตรเดิมนี้นี้ ควรรักษาไว้ แต่หลักสูตรใหม่ โดยเฉพาะรูปแบบที่ ๑ ควรจัดให้มีโดยเร็วเช่นกัน เพื่อให้สอดคล้องกับอุปสงค์ของคนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

- รูปแบบที่ ๕ นี้เป็นรูปแบบดั้งเดิมที่ใช้มานานความจริงเป็นผลดีที่ทำให้ผู้เรียนมีความลึกซึ้งในเนื้อหาธรรมะและบาลีได้มากที่สุด แต่การจักการศึกษาแนวนี้นี้เป็นแนวดิ่งไปในทางเดียวเกินไป ทำให้ขาดความรอบรู้ จึงสมควรปรับปรุงให้ทันสมัย

- การเทียบ ป.ร.๕ กับปริญญาตรี เป็นการเทียบที่ต่ำเกินไป ควรเทียบเป็นระดับปริญญาเอกด้านอักษรศาสตร์ จะเหมาะสมกว่า และจะต้องเรียนวิชาอื่นเพิ่มเติมด้วย

- รูปแบบที่ ๕ นี้เป็นยุคที่พระเถระถกเถียงกันยาวนาน จึงขอรับการศึกษาเฉพาะ สายบาลีเป็นการศึกษา หากความรู้ความเชี่ยวชาญทางพระศาสนา ถ้าคณะสงฆ์ยังจัดได้ และยังมีพระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนต้องอนุรักษ์ไว้ ถ้าจัดวิชาการสมัยใหม่แทรกมาก จะเป็นการเข้าระบบแล้วทั้งเนื้อหาศาสนา ซึ่งเป็นจะเป็นสาเหตุให้พระภิกษุสามเณรขาดศักยภาพความรู้ทางการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาลดน้อยลง

- รูปแบบที่ ๕ นี้ จะต้องปรับปรุงให้เหมือนรูปแบบที่ ๔ จะดีกว่า

- ผู้ที่จบ ป.ร.๕ สมควรปรับวุฒิให้เทียบเท่าปริญญาโท หรือ ปริญญาเอก โดยเรียนวิชาสามัญเพิ่มเติมตามความเหมาะสม

- รูปแบบที่ ๕ มีแต่ยังไม่มีการทำที่ควร จึงต้องปรับปรุงวิชาการให้กว้างขวาง

- ไม่สนับสนุน เพราะจะไม่พัฒนาทางด้านวิชาการให้กว้างขวาง ทำให้ผู้เรียนวนเวียนอยู่ในรูปแบบเดิม ๆ ไม่สนองความต้องการของผู้เรียน

- รูปแบบที่ ๕ นี้ ควรปรับปรุงอย่างยิ่ง เพื่อให้สนองต่อความต้องการของผู้เรียนในโลกแห่งความเปลี่ยนแปลง

- มีโอกาสได้นาคหลวงเขอะ และใช้เวลาน้อยดี สำหรับคนตั้งใจเรียน และขลัง

ตารางที่ ๗ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) ของกลุ่มสาระวิชาที่พระภิกษุ
และสามเณร ศึกษาศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี

กลุ่มสาระวิชา	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความ คิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ (IR)	ความสอดคล้อง/ คิดเห็น
๑. ภาษาไทย	๔.๘๘	มากที่สุด	๐.๖๒	สอดคล้อง
๒. คณิตศาสตร์	๔.๕๗	มากที่สุด	๑.๑๕	สอดคล้อง
๓. วิทยาศาสตร์	๔.๒๗	มาก	๑.๐๘	สอดคล้อง
๔. สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม	๔.๘๕	มากที่สุด	๐.๖๕	สอดคล้อง
๕. สุขศึกษาและ พลศึกษา	๔.๒๓	มาก	๑.๒๑	สอดคล้อง
๖. ศิลปะ	๔.๒๕	มาก	๑.๐๓	สอดคล้อง
๗. การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	๔.๒๑	มาก	๑.๐๓	สอดคล้อง
๘. ภาษาต่างประเทศ	๔.๕๑	มากที่สุด	๐.๕๕	สอดคล้อง

ตารางที่ ๗ พบว่าใน ๘ สาระวิชาที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๔ สาระวิชาและมีความเห็นสอดคล้องกัน โดยเรียงค่ามัธยฐาน (Mdn) จากมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้ ภาษาต่างประเทศ ค่ามัธยฐาน (Mdn : ๔.๕๑ , IR : ๐.๕๕) ภาษาไทย (Mdn : ๔.๘๘ , IR : ๐.๖๒) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (Mdn : ๔.๘๕ , IR : ๐.๖๕) คณิตศาสตร์ (Mdn : ๔.๕๗ , IR : ๑.๑๕) ส่วนอีก ๔ สาระวิชาที่มีความเห็นในระดับมาก และมีความสอดคล้องกัน เรียงลำดับจากค่ามัธยฐานมากไปหาน้อย ดังนี้ ศิลปะ (Mdn : ๔.๒๕ , IR : ๑.๐๓) วิทยาศาสตร์ (Mdn : ๔.๒๗ , IR : ๑.๐๘) สุขศึกษาและพลศึกษา (Mdn : ๔.๒๓ , IR : ๑.๒๑) การงานอาชีพและเทคโนโลยี (Mdn : ๔.๒๑ , IR : ๑.๐๓)

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสาระวิชาที่พระภิกษุสามเณรควรจะศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี

- วิชาที่ควรเรียนให้เข้มแข็ง คือ วิชาพระพุทธศาสนา ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยเน้นให้สามารถใช้และสื่อสารจนเกิดความชำนาญทั้งสองภาษา เพราะจะทำให้ผู้เรียนใช้ประกอบวิชาชีพได้ หรือหากดำรงสมณเพศอยู่ก็จะเป็นกำลังเผยแผ่ศาสนาให้ชาวโลกได้เป็นอย่างดี

- ควรเพิ่มรายวิชาด้านนิติศาสตร์ (กฎหมาย) จิตวิทยาและด้านรัฐศาสตร์ อย่างละ ๑ รายวิชา เช่น วิชากฎหมายเบื้องต้น รัฐศาสตร์เบื้องต้น ภาวะผู้นำ จิตวิทยาชุมชน

- การศึกษาสาขาบาลีพูดกับชาวบ้านเข้าใจยากต้องเรียนภาษาไทยมากๆ เรียนสังคมมากๆ เพื่อความเป็นไปในสังคม อ่อนภาษาอังกฤษต้องเรียนมาก

- ควรมีมากกว่านี้ โดยเฉพาะเกี่ยวกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่าง ๆ

- วิชาศิลปะ เป็นวิชาที่เริ่มจากวัด ควรให้มีการเรียนการสอน เพื่อสืบทอดศิลปศาสตร์แนวพุทธ

- เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และศาสนาคริสต์ อิสลาม ฮินดู ยูดาฯ เพื่อจะรู้เขา รู้เรา ไม่ใช่รู้แต่ศาสนาของเรา และเพิ่มวิชากฎหมายเข้าด้วย

- สิ่งที่ให้เรียนเป็นสิ่งที่มีแล้ว สิ่งที่ควรเพิ่มคือวิชาจิตวิทยา ที่จะทำให้ผู้เรียนอ่านความคิดผู้คนรอบข้างได้ดี และสามารถให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางแก่ผู้ที่ทุกข์ใจ จะทำให้ประชาชนรู้สึกว่ พระภิกษุสามเณรเป็นที่พึ่งได้ตลอดเวลา

- พระภิกษุสามเณรควรมีการศึกษาวิชาทางโลก เพื่อจะได้ไปประยุกต์ใช้ในการสอนหลักธรรม เพราะผู้ที่เผยแผ่ธรรมะให้เป็นที่เข้าใจแก่พุทธศาสนิกชน ควรมีความรู้ทุก ๆ ด้าน เข้าหลักที่ว่า รู้เขา รู้เรา จะได้เข้าใจความคิดของบุคคลทั้งหลาย

- ถ้ามีวิชาเหล่านี้เข้ามาเพิ่มเติมก็มีเหมือนกัน จะได้มีความรู้รอบด้าน เพื่อประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ

- เห็นด้วย เพราะพระภิกษุสามเณร ควรจะได้ศึกษาหลากหลายวิชา เพื่อจะได้นำหลักธรรมเข้าไปประยุกต์ใช้กับวิชานั้น ๆ แล้วนำความรู้ไปสั่งสอนเด็กและเยาวชน

- ควรเป็นการศึกษาเพิ่มเติมในรายวิชาที่ผู้เรียนมีความสนใจเป็นพิเศษ

- เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะปัจจุบันนี้ควรจะพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติชอบเพราะคนจะปฏิบัติได้มีจะต้องมีความรู้ด้านปริยัติแต่การที่จะให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ภาษาไทยเป็นต้น จะเป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น

- พระภิกษุสามเณรมีเพศภาวะถูกจำกัด บางอย่างไม่เหมาะสมกับภาวะ ควรเน้นวิชาการ เฉพาะด้านภาษา สังคม ศาสนา วัฒนธรรม ส่วนวิชาการอื่น ๆ ก็ต้องเรียนทั้งหมด แต่ไม่ควรจัดเป็น วิชาหลัก

๔.๓ ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามฉบับที่ ๒ ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี และกลุ่มสาระวิชาที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ซึ่งได้เสนอในรูปของตาราง ประกอบกับคำบรรยายได้ตาราง (จากตารางที่ ๘ - ตารางที่ ๑๓)

ตารางที่ ๘ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยควอไทล์ (IR) ของรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๑ (ฉบับที่ ๒)

รูปแบบที่ ๑	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความคิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	ความสอดคล้องของความคิดเห็น
	๓.๗๕	มาก	๑.๘๒	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ ๘ พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๑ ในระดับมาก (Mdn : ๓.๗๕) โดยที่ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบนี้ ไม่มีความสอดคล้องกัน (IR = ๑.๘๒)

ตารางที่ ๙ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยควอไทล์ (IR) ของรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๒ (ฉบับที่ ๒)

รูปแบบที่ ๒	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความคิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	ความสอดคล้องของความคิดเห็น
	๓.๕๐	มาก	๒.๑๑	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ ๙ พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๒ ในระดับมาก (Mdn : ๓.๕๐) โดยที่ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบนี้ ไม่มีความสอดคล้องกัน (IR = ๒.๑๑)

ตารางที่ ๑๐ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยควอไทล์ (IR) ของรูปแบบการจัดการศึกษาพระปรีชา
 ธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๓ (ฉบับที่ ๒)

รูปแบบที่ ๓	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความ คิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น
	๒.๓๘	น้อย	๑.๖๓	ไม่สอดคล้องกัน

จากตารางที่ ๑๐ พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปรีชาธรรม
 แผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๓ ในระดับน้อย (Mdn : ๒.๓๘) โดยที่ความคิดเห็นของ
 ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบนี้ ไม่มีความสอดคล้องกัน (IR = ๑.๖๓)

ตารางที่ ๑๑ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) ของรูปแบบการจัดการศึกษา
 พระปรีชาธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๔ (ฉบับที่ ๒)

รูปแบบที่ ๔	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความ คิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น
	๒.๓๘	น้อย	๑.๖๓	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ ๑๑ พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปรีชาธรรม
 แผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๔ ในระดับน้อย (Mdn : ๒.๓๘) โดยที่ความคิดเห็นของ
 ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบนี้ ไม่มีความสอดคล้องกัน (IR = ๑.๖๓)

ตารางที่ ๑๒ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) ของรูปแบบการจัดการศึกษาพระ
 ปรีชาธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๕ (ฉบับที่ ๒)

รูปแบบที่ ๕	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความ คิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น
	๒.๕๐	ปานกลาง	๑.๘๖	ไม่สอดคล้องกัน

จากตารางที่ ๑๒ พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี รูปแบบที่ ๕ ในระดับมาก (Mdn : ๒.๕๐) โดยที่ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบนี้ ไม่มีความสอดคล้องกัน (IR = ๑.๘๖)

ตารางที่ ๑๓ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และ ค่าพิสัยควอไทล์ (IR) ของกลุ่มสาระวิชาที่พระภิกษุและสามเณร ควรศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี(ฉบับที่ ๒)

กลุ่มสาระวิชา	ค่ามัธยฐาน (Mdn)	ระดับความคิดเห็น	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR)	ความสอดคล้อง/ความคิดเห็น
๑.ภาษาไทย	๔.๘๘	มากที่สุด	๐.๖๒	สอดคล้อง
๒. คณิตศาสตร์	๔.๕๓	มากที่สุด	๑.๑๕	สอดคล้อง
๓.วิทยาศาสตร์	๔.๒๓	มาก	๑.๐๘	สอดคล้อง
๔.สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม	๔.๘๕	มากที่สุด	๐.๖๕	สอดคล้อง
๕.สุขศึกษาและ พลศึกษา	๔.๒๓	มาก	๑.๒๑	สอดคล้อง
๖.ศิลปะ	๔.๒๕	มาก	๑.๐๓	สอดคล้อง
๗.การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	๔.๒๑	มาก	๑.๐๓	สอดคล้อง
๘.ภาษาต่างประเทศ	๔.๘๘	มากที่สุด	๐.๖๒	สอดคล้อง

ตารางที่ ๑๓ พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาเล่าเรียนในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี เฉพาะภาษาต่างประเทศจากเดิมค่ามัธยฐานเท่ากับ ๔.๕๑ เปลี่ยนเป็น ๔.๘๘ นอกจากนั้นเหมือนเดิมทุกสาระวิชา

๔.๔ ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี

ตารางที่ ๑๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้โอกาสสถาบันศาสนามีสิทธิเท่าเทียมกันในการจัดการศึกษา

เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
๑๐๐.๐% (๒๖)	๐.๐%

จากตารางที่ ๑๔ พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกรูป/คน (๑๐๐%) เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้โอกาสสถาบันศาสนามีสิทธิเท่าเทียมกันในการจัดการศึกษา

เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี ให้เป็นไปตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ

- เพราะจะเป็นการพัฒนาการศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนาให้มีรูปแบบที่น่าเรียน น่าสนใจ มีประสิทธิภาพ มาตรฐานที่ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพภาคการศึกษา โดยไม่รู้สึกลดเกรดจากผู้เรียนจบในระบบฆราวาส เมื่อมีผู้เรียนมากพระพุทธศาสนาจะขยายและมั่นคงต่อไป

- นับเป็นโอกาสอันดีที่สถาบันพระพุทธศาสนา จะได้ปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อเป็นการเตรียมบุคลากรชาวพุทธให้รู้ทันรู้รอบ และมีศักยภาพและสามารถแข่งขันสถาบันอื่นได้

- เพราะหลักสูตรใด ๆ ก็ตามควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและวิถีชีวิตของมนุษย์และชุมชน

- ควรปรับปรุงระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาของชาติ หากไม่ทำให้ผู้ศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมกลายเป็นบุคคลไร้ประสิทธิภาพทางการศึกษา

- การศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมเก่าและล้าสมัยเกินไป ควรปรับปรุงให้มีระดับสูงสุดเทียบเท่าปริญญาเอก

- การศึกษาแผนกธรรมหลักสูตรใช้มาเป็นร้อย ๆ ปี ควรปรับปรุงโดยเพิ่มวิชาต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา การเผยแผ่ ฯลฯ

- เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่และการส่งเสริมพระพุทธศาสนา และพระภิกษุสามเณรก็จะมีโอกาส ได้เรียนวิชาสามัญทางโลกด้วย

- เพราะในสังคมปัจจุบัน การส่งเสริมการเรียนรู้ให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความสามารถทัดเทียมกับชาวโลกเป็นเรื่องที่ดี โดยเฉพาะด้านวิชาการและการสื่อสาร การนำเสนอสิ่งต่าง ๆ ด้านการเผยแผ่นับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก แต่มีผู้สนับสนุนด้านพระพุทธศาสนา ยังไม่มียกมากนัก

- เพราะเป็นการพัฒนาบุคคลผู้จะเป็นทายาทพระศาสนาให้มีความรอบรู้ศาสตร์สาขาต่าง ๆ ให้มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และวิสัยทัศน์ทันต่อสถานการณ์ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

- เพราะศาสนาพุทธจะได้เข้าสู่ประชาชน และเป็นทางเลือกใหม่ให้กับผู้มาบวช จะทำให้มีผู้สนใจอยากจะเป็นพระมากขึ้น การที่ประชาชนเข้าใจศาสนาพุทธมากขึ้นจะเป็นกำแพงด้านภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดกับศาสนาพุทธในภายหน้า เพราะปัจจุบันพุทธศาสนา มีผู้เรียนแค่กระจุกเดียว คือพระภิกษุสามเณรเท่านั้น จึงควรเปิดกว้างให้ชาวพุทธได้เรียนพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

- เพราะปัจจุบันสังคมมีการพัฒนาการเรียนรู้ก้าวไกลไปมาก การศึกษาที่จำกัดอยู่แค่ศาสนาทำให้องค์ความรู้ไม่กว้างขวาง จำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรอื่นเพิ่มเติม เพื่อรู้เท่าทันโลก ตามทันโลก สามารถน้อมนำเอาธรรมะไปสู่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- เพื่อการปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปและมียุทธวิธีในการพัฒนาการศึกษาให้เจริญมากขึ้น และให้เข้าถึงประชาชนมากขึ้นต่อไป

- เพราะจะได้มีความรู้ที่กว้างขึ้นที่จะได้นำไปใช้ให้ทันโลกตามโลกได้ดี ทำให้มีความรู้ความสามารถ ต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนไม่เบื่องานในการศึกษาภาษาบาลี และต้องควบคุมให้ได้ยิ่งกว่านี้

- เพราะการศึกษาแผนกธรรมและบาลี ก็คือว่า เป็นการศึกษาที่มีมานาน ควรที่จะอนุรักษ์ไว้และเป็นภาษาที่สำคัญในพระพุทธศาสนา

- ทำให้พระภิกษุสามเณรที่ศึกษาทางธรรมและบาลี มีโอกาสเทียบเท่ากับทางโลก แต่ก็ควรจะมีวิชาทางโลกมาเรียนเสริมทุกวิชาด้วย เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้มีความรู้และเข้าใจในหลากหลายรายวิชา

- เพราะจะทำให้คนบวชเรียนมากขึ้น ศาสนาจะได้มั่นคง ข้อเสียคือนักเรียนจะน้อยลง เพราะหลักสูตรยากขึ้น และเป็นระดับอุดมศึกษา สามเณรและเด็กจะไม่สามารถเรียนได้ ผู้สอบถึงป.ธ.๕ จะลดน้อยลง

- เพราะเป็นแนวทางที่จะทำให้จำนวนพระภิกษุสามเณรนักเรียนเพิ่มมากขึ้น

- เพราะขยายโอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสอย่างกว้างขวาง เรื่องนี้ควรคิดและทำกันมานานแล้ว ควรเร่งดำเนินการโดยด่วน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาฝ่ายโลก และฝ่ายธรรมอย่างกว้างขวาง

- เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีรายได้น้อยเข้ามาศึกษาในวัดได้อีกทางหนึ่ง
- เพื่อเป็นการยกระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ให้สูงขึ้น
- ไม่เห็นด้วยเพราะใช้เวลานานเกินไป ทำให้พระภิกษุสามเณรท้อแท้ที่อยากจะได้ประโยชน์

โยก ๘

นอกจากเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรม ดังกล่าวแล้วผู้เชี่ยวชาญยังได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมและแผนกบาลี ดังนี้

- ให้นำรูปแบบที่ ๑ ไปพัฒนาและจัดเป็นการศึกษาของรัฐอย่างสมบูรณ์ ให้มีคณะผู้บริหารทั้งพระสงฆ์และฆราวาส อาจนำระบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งมากเป็นแนวทาง

- การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเมื่อประเทศไทยมีพลเมืองนับถือพระพุทธศาสนามากที่สุด มีวัดมากมาย และมีศาสนสมบัติ (ของศาสนาพุทธ) มากมาย คณะสงฆ์ (สำนักงานพุทธศาสนา) หรือผู้มีอำนาจ ควรใช้ทรัพยากรวัตถุที่มีอยู่อย่างเหลือเฟือเพื่อมาส่งเสริมการศึกษาให้มาก ๆ ส่วนผู้จัดสนกัควรให้ทุนผู้ที่มีความสามารถพิเศษ เช่นทรงจำพระไตรปิฎกได้ ก็ควรถวายการอุปถัมภ์ หรือมีค่าสนับสนุนให้คนเหล่านี้มีกำลังใจ และมีพลังผลิตผลงานตลอดจนพัฒนาความสามารถให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

- ในส่วนการศึกษานอกหลักสูตร ควรจัดให้มีการศึกษานอกหลักสูตรแบบให้ฟรีมาก ๆ และควรพิมพ์เอกสารคำสอนทางศาสนาประเภทให้ฟรีเผยแพร่ให้มาก ๆ เพราะทรัพยากรวัตถุมีอยู่อย่างเหลือเฟือเพื่อควรนำมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาให้มากที่สุด

- ต้องรอให้พระเถระที่จบการศึกษา จากมหาวิทยาลัยได้เป็นกรรมการมหาเถรสมาคมทั้งหมดก่อน จึงดำเนินการได้ ถ้าพระเถระกรรมการมหาเถรสมาคม ยังเป็นสายบาลี ยังทำอะไรไม่ได้หรอก

- การเรียนแบบใดก็ได้ แต่ควรมีสักดีและสิทธิ์เท่ากับมหาวิทยาลัยทั่วไป เช่นมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ เช่น ราชบัณฑิตยสถาน (Buddhist Studies) ก็ได้รับการยอมรับเป็นต้น

- คณะสงฆ์ควรมี พ.ร.บ. การศึกษาคณะสงฆ์แบบใหม่เชื่อมโยง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ จัดงบประมาณสนับสนุนให้เพียงพอ

- ข้าพเจ้าจะปรับปรุงหลักสูตรนักเรียนโดยมีการเรียนเป็นภาษาอังกฤษและเพิ่มวิชา คอมพิวเตอร์เข้าไปด้วย ส่วนบาลีก็จะให้เรียนทั้งภาษาบาลีและอังกฤษ พร้อมด้วยภาษาจีน กฎหมาย คอมพิวเตอร์เข้าไปด้วย เพื่อที่จะดึงดูดให้คนสนใจในการเรียนและสามารถนำไปประกอบอาชีพ เลี้ยงตัวเองได้

- เปิดสอนไปสู่สถานศึกษาต่าง ๆ ให้มากขึ้น บุคลากรที่จบ ป.ธ.๕ พร้อมวุฒิปริญญาเอก จะมีความรู้ความสามารถในการสอนได้ดี สิ่งที่ทำคู่กันไปด้วยคือสอนการปฏิบัติธรรมด้วย เพื่อการพัฒนาที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

- ควรให้มีการเรียนการสอนทั้งปริยัติควบคู่ไปกับการปฏิบัติกรรมฐาน ในขั้นแรกเป็นการปฏิบัติสมถกรรมฐานแล้วค่อยพัฒนาให้สูงขึ้นไปได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจัง

- ต้องผลักดัน ให้มีรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมที่เสนอมาให้ได้จะทำให้มี ผู้สนใจทางการศึกษามากยิ่งขึ้น พยายามผลักดันให้ดียิ่งขึ้นมากกว่านี้ ทำให้ดีทำให้ได้ ตามที่อธิบาย ตามหลักสูตรดียิ่งขึ้นดีเยี่ยม ต้องทำให้ได้

- อยากให้ทางบ้านเมืองให้ความสำคัญเกี่ยวกับภาษาบาลีมากกว่านี้ และช่วยสนับสนุน ให้เจริญก้าวหน้าสืบต่อไป

- การเรียนการสอนควรมีทั้งแบบปรนัยและอำนวยการ และเวลาสอบตกก็ควรให้มีการ สอบซ่อมด้วย โดยไม่ต้องรอไปสอบปีต่อไป

- ต้องจัดสรรสวัสดิการอย่างทั่วถึง มีการจัดให้เป็นระบบมากขึ้น เท่าที่เป็นอยู่ การเรียน การสอนควรมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ แต่ก็ไม่ควรทิ้งการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม ด้วย

- ถ้ามีการเทียบวุฒิทางธรรมแล้ว ควรให้ปริญญาดังโลกด้วย เพราะจะเสมอกันทางภูมิ ปัญญา จะได้เท่าทันโลกบ้าง

- การพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี คือ เรียนธรรม – บาลี และ ความรู้สามัญเทียบเท่ากันไปดังหลักสูตรที่สนับสนุนแล้วข้างต้น ขอให้เร่งทำอย่างรวดเร็ว เท่าที่จะ ทำได้

- ควรเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและพัฒนาตำราเรียนให้เหมาะสมแก่ สถานการณ์ปัจจุบัน และเพิ่มวิชาที่พระสงฆ์ควรรู้เพิ่มเติม เช่น กฎหมาย ฯลฯ

- ควรสนับสนุนงบประมาณให้มากขึ้นหน่อย เพราะว่า วัดที่ทำการจัดการเรียนการสอน บาลีนั่น ต้องใช้งบประมาณมากในแต่ละปี ขอให้ทุ้มงบประมาณให้เยอะหน่อย เดียวคนก็จะมา เรียนเยอะเอง

- ต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐมากกว่านี้
- คณะสงฆ์ต้องส่งเสริมอย่างจริงจัง
- เจ้าสำนักเรียนต้องเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี

อย่างสม่ำเสมอ และจริงจัง

- อาจารย์สอนนักธรรมและบาลีต้องสอนด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู